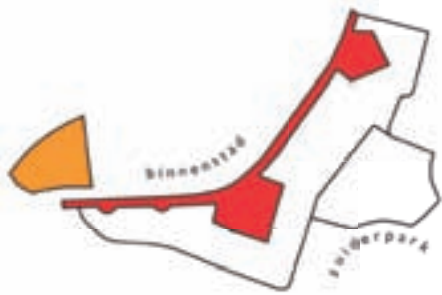


# 4 UITGANGSPUNTEN ZONE OP DE MUUR



De hiervoor beschreven ruimtelijke visie voor de stadswalzone, zal hierna voor de verschillende deelgebieden worden uitgewerkt en geconcretiseerd in criteria voor beeldkwaliteit. In hoofdstuk 4. voor de zone op de muur; voor de vestingmuur en bastions en voor de Casinotuin en in hoofdstuk 5. voor de zone onderlangs de muur; voor de open zone onderaan de vestingmuur en het activiteitenpark.

Gestreefd is naar een integrale benadering van landschap, architectuur en openbare ruimte. Beide hoofdstukken zullen worden afgesloten met een samenvatting van de Welstandscriteria per deelgebied.

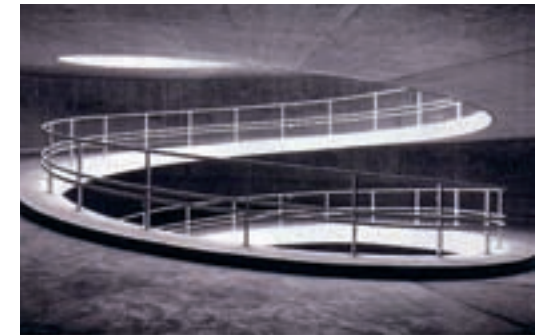
## architectuur

Naast de dicht bebouwde binnenstad is er in de zone op de muur alleen op bastion Baselaar plaats voor een paviljoenachtig gebouw. In de ruimtelijke visie wordt reeds beschreven dat op het bastion de spiraalvormige in- en uitgang van de ondergrondse parkeervoorziening en een horecapaviljoen zijn gesitueerd. Beide bouwwerken zullen zich in landschappelijke en architectonisch zin moeten voegen naar het bastion en de 'nieuwe' centrale ligging van het bastion tussen binnenstad en Zuiderpark. Tevens zal het openbare karakter van het bastion moeten worden benadrukt.

De in- en uitgang van de parkeervoorziening en het horecapaviljoen mogen op geen enkele wijze de continuïteit van de vestingmuur onderbreken.

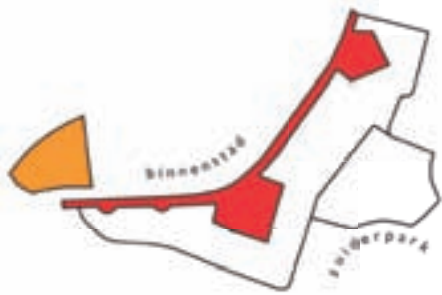
De architectuur mag verwijzen naar het cultuurhistorische en monumentale karakter van de plek en moet passen binnen de architectuur- en restauratieopvatting, zoals deze elders langs de vesting zijn toegepast. De bouwwerken op bastion Oranje en Sint Antonie kunnen hierbij als een referentie dienen. Deze architectuur is nadrukkelijk van deze tijd, maar passend in de context, met oog voor zorgvuldige compositie; een architectuur die zowel de nieuwe betekenis als de historische betekenis versterkt. Contrasterend maar toch verbindend.

De in- en uitgang van de ondergrondse parkeervoorziening dienen eenduidig en helder vormgegeven te worden en het maaiveld zo min mogelijk te verstoren. Tegelijkertijd dienen zij recht te doen aan de landschappelijke context. Op grond daarvan zou de in- en uitrit eigenlijk onzichtbaar moeten zijn. Een bijzonder ontwerp is hier dus op zijn plaats. Een spiraalvormige entree schroeft zich als het ware naar beneden. Het horecapaviljoen dient zich in haar architectuur zelfstandig te gedragen en min of meer los te maken van haar omgeving. De architectuur dient zich te kenmerken door een sterke mate van horizontaliteit, transparantie en door een alzijdige oriëntatie, waarbij het zicht op het Zuiderpark leidend is. De relatie binnen / buiten dient op een heldere wijze te worden vormgegeven, waarbij het open en gesloten zijn van de gevel strategisch wordt ingezet. Het te ontwerpen (buiten)terras dient gericht te zijn op het Zuiderpark en de zon. Het paviljoen heeft een plat dak of een lessenaarskap.



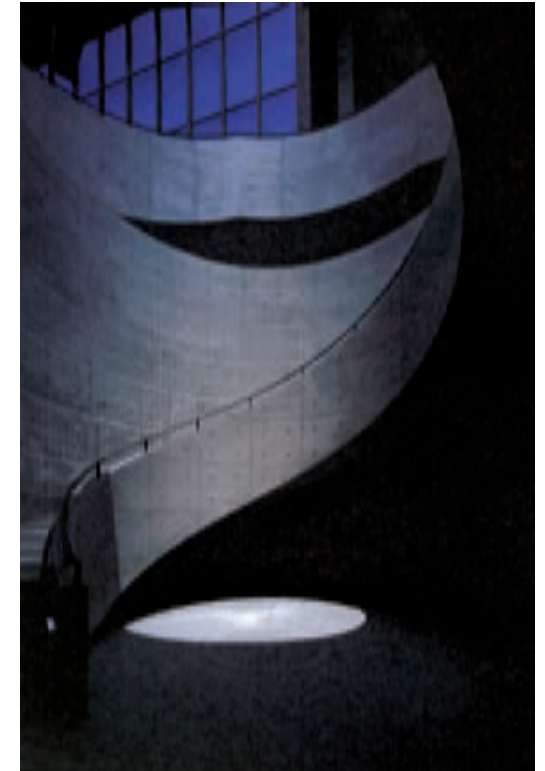


# 4



Gezien de bijzondere situering en positionering van het bastion tussen de binnenstad en het Zuiderpark dient het paviljoen zeer hoogwaardig en zorgvuldig gematerialiseerd en gedetailleerd te worden. Voor de materialen wordt, in aansluiting op de architectuur op de overige bastions, voor hoogwaardige en duurzame materialen gekozen zoals staal, beton, baksteen, hout en glas. Ventilatioeroosters dienen te allen tijde weggewerkt te worden, evenals hemelwaterafvoeren. Installaties dienen inpandig te worden aangebracht. De opslag van containers, kratten, terrasmeubilair, moet inpandig worden opgelost. Met reclame dient in de gehele zone zeer terughoudend te worden omgegaan. Voor zover gekoppeld aan de gebouwen dient de plek voor reclame te worden meegenomen in de architectuur en dient alleen te worden toegepast voor zover het een naamsaanduiding van de plek of het bouwwerk betreft.

Een bijzondere plek in de zone op de muur neemt de Toren voor de Judasbrug in. Aan deze plek dient met het gat door de muur, het verlaagde maaiveld, de Toren voor de Judasbrug, de onderdoorgang onder de Hekellaan door en de beheerdersruimte een nieuwe betekenis gegeven te worden, met respect voor de cultuurhistorische waarde van de muur en toren. Dat het hier om een eigentijdse ingreep gaat in een historisch structuur mag zichtbaar worden gemaakt. Wat betreft detaillering geldt hetzelfde als voor de eerder genoemde bouwwerken. Echter wat betreft materialen wordt veeleer aansluiting gezocht op de materialen van de vestingmuur zelf; natuursteen, staal, baksteen, beton en glas.





# 4

openbare ruimte

*verhardingen*

Belangrijke kwaliteit van de zone op de muur is de wandeling over de vestingmuur en de continuïteit hiervan. Voor de verhardingen zal te allen tijde deze continuïteit voorop dienen te staan. Dit betekent dat aangesloten dient te worden bij de materialen, zoals deze elders langs de vestingmuur zijn toegepast.

De paden over het bastion Baselaar kunnen hiervan afwijken en worden gematerialiseerd in een halfverharding of afgestrooid asfalt.





# 4

## *beplantingen*

Zowel de zone op de muur als de zone onderlangs de muur worden gekenmerkt door een fraai en monumentaal bomenbestand, waarvan de meeste in de kwaliteitsbeoordeling als waardevol en levensvatbaar zijn aangemerkt. De soortenrijkdom vertegenwoordigt eveneens een waarde.

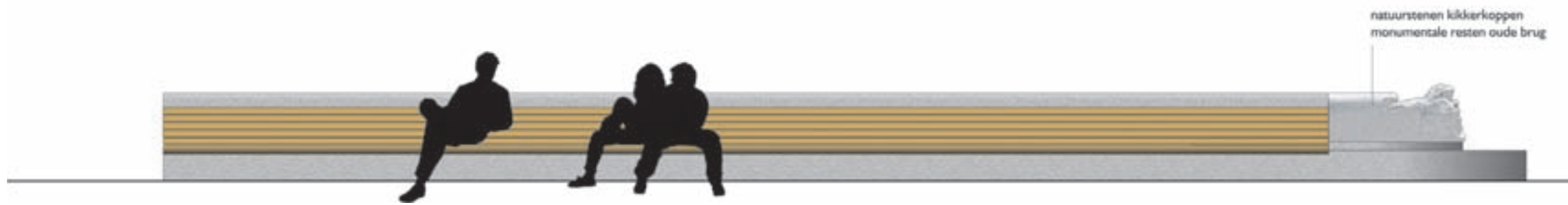
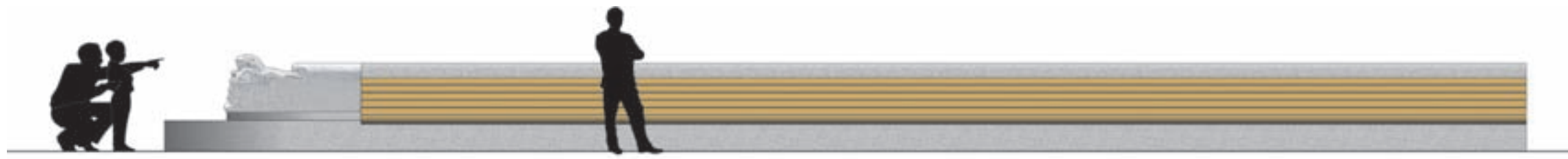
Voor de zone op de muur is de continuïteit van de bomenrij langs de wandeling van belang. Het bladerdak vormt een 'lijst' voor het uitzicht op het landschappelijke tafereel.



Op het bastion Baselaar en de Casinotuin zijn de monumentale solitaire bomen en boomgroep van belang. Deze bomen staan met hun voeten in het gras. Onderbegroeiing is in de hele zone niet gewenst, omdat dit het uitzicht kan hinderen.

Bij de verdere uitwerking tot inrichtingsplannen voor de openbare ruimte dient zeer bewust met de aanwezige bomen te worden omgegaan. Ter plaatse van de nieuwe verbindingroute door de Casinotuin en de onderdoorgang onder de Hekellaan door zullen echter enkele bomen moeten verdwijnen.





natuurstenen kikkerkoppen  
monumentale resten oude brug



# 4

## *meubilair*

In de zone op de muur vormt de muur zelf het belangrijkste architectonische element.

Het meubilair in deze zone dient bescheiden te zijn en gericht op het versterken van de continuïteit van de vestingwerken. Er dient aangesloten te worden op het meubilair dat op andere delen van de vestingmuur is toegepast. Het meubilair langs de Parklaan kan hierbij als een belangrijke referentie dienen.

Het meubilair vormt voor wat betreft materialisering, detaillering en vormgeving één familie. Het gaat om meubilair met een sobere, heldere vormgeving en een eigentijdse referentie naar de historie. Materialen dienen hoogwaardig en duurzaam te zijn; zoals beton, natuursteen, staal, hout en glas, in natuurlijke of neutrale kleuren.

De Casinotuin heeft als plek een bijzondere betekenis in de zone op de muur. Het meubilair mag zich hier wat betreft vormgeving onderscheiden van de rest. Voor de detaillering en materialisering geldt echter hetzelfde als voor de rest van de zone op de muur.

Bij bastion Baselaar wordt een trap voorgesteld, die de zone op de muur verbindt met het lageregelegen Zuiderpark. Deze trap dient sober, maar hoogwaardig gematerialiseerd en gedetailleerd te worden en mag op generlei wijze de continuïteit van de vestingmuur aantasten. De trap op bastion Oranje vormt hierbij een belangrijke referentie. Materialen dienen beton, hout en staal te zijn in natuurlijke danwel neutrale kleuren.





# 4

## *verlichting*

De verlichting dient de hoofdstructuur van de zone op de muur te onderstrepen. Dit betekent dat lijnen van verlichtingsarmaturen de wandeling langs de vestingmuur en door de Casinotuin verlichten. De bijzondere plekken langs deze routes dienen meer pleksgewijs te worden aangelicht. Middels spots en grondspots. Deze bijzondere plekken zijn de nieuwe bouwwerken en monumentale bomen op bastion Baselaar, de Toren voor de Judasbrug met muur en onderdoorgang en de beeldende kunst en monumentale bomen in de Casinotuin.

Voor de lijnen van verlichtingsarmaturen dient voorts te worden aangesloten bij het armatuur dat elders langs de stadswalzone is toegepast, in eenzelfde antracietgrijze kleur.

Voor de bijzondere plekken kan eventueel een vrijstaande stalen lichtmast met spots worden toegepast, zoals elders in de binnenstad. Zij geven deze plekken in het avondbeeld een extra lichtaccent en de gewenste allure.

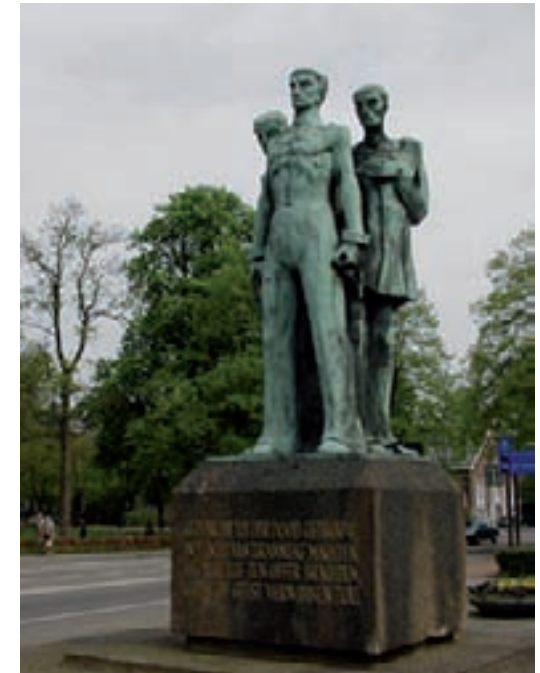




# 4

## *beeldende kunst*

Op dit moment staan er verspreid in het gebied stadswalzone/Zuiderpark verschillende kunstwerken. In de hiervoor beschreven ruimtelijke visie wordt voorgesteld al deze werken, inclusief het verzetsmonument aan de overzijde van de Hekellaan te verzamelen en te ordenen in de Casinotuin. Dit geeft een extra en bijzondere betekenis aan deze tuin als een plek voor herinneren en herdenken; de historische gelaagdheid en identiteit worden versterkt.





# 4

## *reclame en naamsaanduidingen*

In de gehele zone op de muur dient terughoudend te worden omgegaan met reclame.

Bij de belangrijkste entrees naar de stad, ter hoogte van de versmalde Pettelaarseweg, de entree naar de nieuwe ondergrondse parkeervoorziening, ter hoogte van de onderdoorgang door de vestingmuur en langs de verbindingroute voor voetgangers van de ondergrondse parkeervoorziening naar de binnenstad, kunnen tijdelijke reclame-uitingen in de vorm van vlaggen of billboards worden toegestaan.

Deze reclameobjecten (dragers van de reclame-uitingen) dienen te allen tijde hoogwaardig te worden vormgegeven en gematerialiseerd en niet verlicht te worden.



# 4

## welstandscriteria

### *zone op de muur*

#### *bebouwing en omgeving*

- De spiraalvormige in- en uitgang van de ondergrondse parkeervoorziening en het horecapaviljoen op bastion Baselaar zullen zich in landschappelijke en architectonische zin moeten voegen naar de omgeving, uitdrukking geven aan de centrale situering van het bastion in de stadswalzone en het openbare karakter van het bastion benadrukken. De aanwezige monumentale bomen en het uitzicht naar het Zuiderpark spelen in deze een centrale rol;
- De architectuur van de bebouwing mag verwijzen naar het cultuurhistorische en monumentale karakter van de plek. De bebouwing mag op geen enkele wijze de continuïteit van de vestingmuur onderbreken;
- Dit geldt eveneens voor ingrepen in de Toren voor de Judasbrug en voor de trap vanaf bastion Baselaar naar het Zuiderpark.

#### *bebouwing op zich*

- De architectuur is nadrukkelijk van deze tijd, expressief, maar passend in de context, met oog voor zorgvuldige compositie. Een architectuur die zowel de nieuwe betekenis als de historie versterkt, contrast maar toch verbindend. De bebouwing op bastion Oranje en Sint Anthonie dient als belangrijke referentie;
- Voor de in- en uitgang van de ondergrondse parkeervoorziening is een grote mate van bescheidenheid gewenst bij het ontwerpen van de buitenkant. De spiraalvormige entree dient bovengronds zo min mogelijk zichtbaar te zijn;
- Het horecapaviljoen dient zich in zijn architectuur zelfstandig te gedragen en zich min of meer los te maken van de omgeving; de architectuur dient zich te kenmerken door een sterke mate van horizontaliteit, transparantie enzijdige oriëntatie, waarbij het zicht op het Zuiderpark leidend is;
- De relatie binnen / buiten dient op een heldere wijze te worden vormgegeven, waarbij het open of gesloten zijn van de gevel strategisch moet worden ingezet. Het (buiten)terras, gericht op het Zuiderpark en de zon, dient vormgegeven te zijn en deel uit te maken van de architectuur;
- Het paviljoen heeft een plat dak of lessenaarskap;
- De toren voor de Judasbrug dient met respect en behoud van de (cultuur)historische waarden gerestaureerd te worden. Deze toren blijft een overwinteringsplaats voor vleermuizen. Voorgesteld wordt om aan deze toren en nieuwe ruimtelijke en functionele betekenis te geven;
- Latere uitbreidingen en verbouwingen dienen de hoofdvorm in stand te laten of leiden tot een nieuwe hoofdvorm en respecteren de bestaande materialisering, detaillering en kleurstelling danwel vormen daarmee een helder contrast.



# 4

## *materiaal, detail en kleur*

- De positionering en situering van bebouwing in deze zone vraagt een zeer hoogwaardige en zorgvuldige materialisering en detaillering;
- Voor de materialen wordt in aansluiting op de architectuur op de overige bastions gekozen voor hoogwaardige, duurzame materialen; zoals staal, beton, baksteen, hout en glas;
- Bergingen en andere logistieke ruimten dienen te allen tijde inpandig te worden opgelost;
- Ventilatioorosters dienen te allen tijde weggewerkt te worden, evenals hemelwaterafvoeren.
- Installaties dienen inpandig te worden aangebracht.

## *reclame*

- In deze zone dient zeer terughoudend te worden omgegaan met reclame;
- Reclame gekoppeld aan de gebouwen dient meegenomen te worden in de architectuur en dient alleen te worden toegepast voor zover het een naamsaanduiding van de plek of het bouwwerk betreft;
- De reclameobjecten, dragers van reclame-uitingen, dienen te allen tijde hoogwaardig te worden vormgegeven en gematerialiseerd en niet verlicht te worden.

## ***Casinothuin***

### *bebouwing en omgeving*

- De ingrepen in de tuin, en dan met name de inpassing van de hellingbaan naar de onderdoorgang onder de Hekellaan, dienen te allen tijde de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van de Casinothuin te respecteren. De aanwezige monumentale bomen en de komvormige ligging van het park tegen de stadswal spelen in deze een centrale rol.

### *materiaal, detaillering en kleur*

- De ruimtelijke ingrepen vragen een zeer hoogwaardige en zorgvuldige materialisering en detaillering. Voor de materialen wordt gekozen voor hoogwaardige, duurzame materialen; zoals staal, beton, natuursteen en hout.



# 5 UITGANGSPUNTEN ZONE ONDERLANGS DE MUUR



## architectuur

Bouwwerken in de zone onderlangs de muur worden feitelijk gebouwd in het Zuiderpark. Deze bouwwerken dienen zich te allen tijde in landschappelijke en architectonische zin te voegen naar hun omgeving en in samenhang met deze omgeving te worden ontworpen.

In deze zone dient het oprichten van bouwwerken zoveel mogelijk te worden voorkomen. Bouwwerken ten behoeve van de ondergrondse parkeervoorziening zoals (nood)toegangen en ventilatievoorzieningen dienen zoveel mogelijk onder maaiveld te liggen, met uitzondering van het centrale stijgpunt in de stadsgracht. Het is een uitdaging dit stijgpunt bescheiden, transparant en functioneel vorm te geven. Alle aandacht dient gericht te worden op de brug naar de vestingmuur en de Limietlaan.

De bouwwerken in het activiteitenpark dienen in het Zuiderpark een eigen uitstraling te krijgen. Het tenniscomplex wordt binnen een contour van een 2,5 meter brede beplantingsstrook geordend tot een compact en samenhangend geheel. Zo wordt een maximale openheid in het park behouden.

Deze beplantingsstrook vormt het verbindende landschappelijke en architectonische element; binnen- en buitenhaag bestaande uit verschillende soorten / hoog en laag. In deze strook kan de benodigde geluidswerende voorziening naar de woningen aan de Jacob van Maerlantstraat en de Coornhertstraat, keermuren ten behoeve van het overbruggen van verschillende terreinhoogtes, de omheining van het complex en het clubhuis worden geïntegreerd.

Vervolgens kan het clubhuis van de rugbyclub aan de zijde van de Limietlaan in dit complex worden opgenomen. De architectuur van de gebouwen dient zich hierbij uit te spreken ten opzichte van het omringende park door middel van een stoere, sobere vormtaal en een grote mate van horizontaliteit. De architectuur dient zich in zijn expressie zelfstandig te gedragen en zich min of meer los te maken van de omgeving.

De relatie binnen / buiten dient op een heldere wijze te worden vormgegeven, waarbij het open of gesloten zijn van de gevel strategisch wordt ingezet. Aan de noordzijde van het tenniscomplex zal een muur als geluidswerende voorziening worden ingepast.

Het clubgebouw van de tennisvereniging bestaat uit één bouwlaag, evenals het clubgebouw van de rugbyvereniging; beiden hebben een plat dak of lessenaarskap. De clubgebouwen mogen een (buiten)terras hebben wat zich richt op de banen, het veld en de zon. Op het dak van het clubgebouw van de tennisvereniging wordt een geluidswerende voorziening gerealiseerd. De totale bouwhoogte mag niet meer bedragen dan 7 meter.

Voor het clubgebouw van de rugbyclub kan het bebouwd oppervlak worden beperkt ten gunste van de omringende openbare ruimte door de functies in een kelder te situeren.





# 5

De een of twee gebouwen van de kinderboerderij sluiten wat betreft materialisering aan op de clubhuizen van de tennis- en rugbyvereniging. Echter wat betreft architectuur maken zij zich hier duidelijk los van. Zij worden gekenmerkt door een sobere architectuur, die refereert aan de landelijke functie. De bouwmassa is opgebouwd uit één bouwlaag en een kap.



De situering van de gebouwen in het park vraagt om een zeer hoogwaardige en zorgvuldige materialisering en detaillering van de gebouwen. Voor de gebouwen dient gekozen te worden voor hoogwaardige, duurzame materialen zoals staal, hout en glas. Ventilatieopeningen dienen te allen tijde weggewerkt te worden, evenals hemelwaterafvoeren. De installaties dienen inpandig te worden aangebracht. De daken van de clubgebouwen van de tennis en de rugby en van de kinderboerderij vragen bijzondere aandacht. Deze daken dienen hoogwaardig te worden afgewerkt met split, zink of gras.

Gezien het beschermde stadsgezicht en de ambities om een hoogwaardige parkomgeving te realiseren dient in het hele gebied zeer terughoudend te worden omgegaan met reclame -uitingen. Voor zover gekoppeld aan de gebouwen dient de reclame meegenomen te worden in de architectuur en alleen te worden toegepast voor zover het een naamsaanduiding van de sportclub of het sportterrein betreft. Specifiek voor het clubhuis van de rugbyvereniging geldt dat gezien de bijzondere situering van het clubgebouw van de rugbyvereniging aan de rand van het beschermde stadsgezicht en gezien het feit dat reclame langs het rugbyveld ruimtelijk niet de voorkeur geniet, een uitzondering wordt gemaakt voor het aanbrengen van reclame op de gevel, niet de naamsaanduiding van de vereniging betreffende. De aan de Limietlaan gelegen gevel kan op innovatieve wijze worden ingezet voor het aanbrengen van reclame. Deze reclame dient meegenomen te worden in de architectuur en ondergeschikt te zijn aan het totale gevelbeeld.





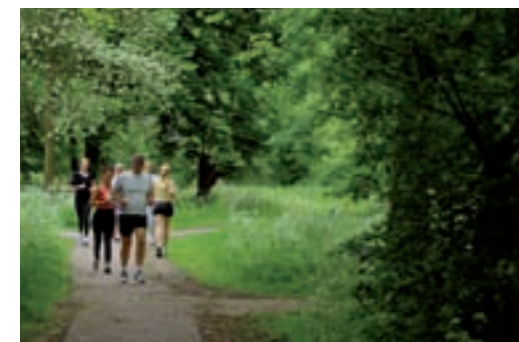
# 5

openbare ruimte

## *verhardingen*

De verhardingen in de zone onderlangs de muur dienen aan te sluiten bij de reeds gerealiseerde verhardingen in de rest van het Zuiderpark. Het gaat hier om een sobere materialisering in asfalt. Asfalt biedt aanleiding voor allerlei vormen van gebruik en dient zeker toegepast te worden voor de Limietlaan.

De voetpaden om en door de dierenweide en op het tenniscomplex en nabij het clubhuis van de rugbyvereniging kunnen gematerialiseerd worden in een halfverharding.







# 5

## *beplantingen*

Ook de open zone onderlangs de muur wordt gekenmerkt door een fraai en monumentaal bomenbestand, waarvan de meeste in de kwaliteitsbeoordeling als waardevol en levensvatbaar zijn aangemerkt. De soortenrijkdom vertegenwoordigt een bijzondere waarde.

Voor de open zone onderlangs de muur zijn open, groene ruimten, geleed door boomgroepen en laanbeplanting beeldbepalend. Het is van groot belang dit beeld te behouden. Water wordt ingezet om de gewenste openheid te waarborgen. Op een aantal plekken wordt in het bomenbestand een beleid van natuurlijke selectie gevoerd om de openheid te vergroten. Langzaamaan, als bomen uitvallen, zal een open, los patroon van solitaire bomen ontstaan.

Ook in deze zone staan de bomen met hun voeten in het gras. Onderbegroeiing is niet gewenst, omdat dit het uitzicht kan hinderen. Alleen aan de randen van het park kan plaatselijk onderbegroeiing middels bosstroken worden toegepast.

In de verdere uitwerking tot inrichtingsplannen voor de openbare ruimte dient zeer zorgvuldig met bovenstaande te worden omgegaan. Geprobeerd moet worden om zoveel mogelijk bomen te handhaven. Ter plaatse van de ondergrondse parkeervoorziening, het nieuwe tenniscomplex en het clubhuis van de rugbyvereniging zullen echter enkele bomen moeten verdwijnen.

De in het park nieuw aan te brengen beplanting dient van een inheems en duurzaam sortiment te zijn; zoals beuk, haagbeuk, taxus, hulst, linde, meidoorn of esdoorn.





# 5

## *meubilair*

Het meubilair in de zone onderlangs de muur dient bescheiden te zijn en aan te sluiten op het meubilair in het reeds heringerichte deel van het Zuiderpark.

Het meubilair vormt wat betreft materialisering, detaillering en vormgeving één familie. Het gaat om meubilair met een sobere, eigentijdse vormgeving. Materialen dienen hoogwaardig en duurzaam te zijn; zoals beton, natuursteen, staal en hout, in natuurlijke of neutrale kleuren.

De dierenweide heeft een bijzondere betekenis in de open zone onderlangs de muur. Het hekwerk rond de dierenweide dient authentiek te worden vormgegeven met schuin naar binnen geplaatste (kastanje)houten delen (referentiebeeld). Overige hekwerken dienen sober en functioneel te worden vormgegeven, gedetailleerd en gematerialiseerd; in staal of hout.





# 5

## *verlichting*

De verlichting dient de hoofdstructuur van de open zone onderlangs de muur te ondersteunen. Dit betekent dat lijnen van verlichtingsarmaturen de Limietlaan en de twee verbindingen tussen de Limietlaan en Hekellaan moeten begeleiden. De bijzondere plekken, zoals het tenniscomplex en het clubhuis van de rugbyvereniging dienen meer pleksgewijs te worden aangelicht.

Voor de lijnen van verlichtingsarmaturen dient te worden aangesloten op de langs het rondgaande pad toegepaste verlichtingsarmaturen in het Zuiderpark, in eenzelfde materiaal en kleur.





# 5

## *reclame*

In de gehele zone onderlangs de muur dient terughoudend te worden omgegaan met reclame.

Bijzondere aandacht vragen hierbij de reclame-uitingen bij de tennisbanen en het rugbyveld. Zij mogen slechts worden toegepast indien ze niet zichtbaar zijn vanaf de openbare weg. Vaste reclame bij het rugbyveld is slechts onder bepaalde voorwaarden mogelijk.

Vanwege de locatie van het rugbyveld in het beschermd stadsgezicht en de gewenste hoogwaardige inrichting van het park, heeft vaste reclame bij het rugbyveld niet de voorkeur. Deze vorm van reclame belemmert het zicht op en vanaf de vestingmuur en beïnvloedt de kwaliteit van het parkbeeld in negatieve zin. Mocht het aanbrengen van vaste reclame toch noodzakelijk zijn dan kan vaste reclame langs het rugbyveld alleen worden aangebracht aan de lange zijde van het veld, aan de zijde van de Limietlaan. Het reclameobject kan dan een maximale hoogte van 1 meter en een maximale totale lengte van circa 100 meter hebben. De reclameobjecten dienen te allen tijde hoogwaardig te worden vormgegeven en gematerialiseerd en niet verlicht te worden.



# 5

## welstandscriteria

### *zone onderaan de muur*

#### *bebouwing en omgeving*

- het centrale stijgpunt in de stadsgracht, de voetgangersbrug en de doorgang door de vestingmuur moeten zich in landschappelijke en architectonische zin voegen naar de omgeving en het karakter van het Zuiderpark. De aaneengesloten open ruimte direct grenzend onderaan de vestingmuur in contrast met de beslotenheid van deze vestingmuur en de binnenstad spelen in deze een centrale rol. Een nieuwe stadsgracht op het dak van de ondergrondse parkeervoorziening en rond bastion Baselaar wordt ingezet om deze openheid te waarborgen;
- De architectuur dient het cultuurhistorische en monumentale karakter van de vestingmuur op geen enkele wijze aan te tasten; te allen tijde dienen de continuïteit van de vestingmuur en de stadsgracht gewaarborgd te zijn.

#### *bebouwing op zich*

- bebouwing dient in deze zone zoveel mogelijk te worden verwijderd danwel te worden voorkomen. Noodtoegangen, ventilatiekanalen en dergelijke, nodig voor de ondergrondse parkeervoorziening, dienen zoveel als mogelijk onder het maaiveld gesitueerd te worden. Als dit niet mogelijk is dienen deze gebundeld en/of opgenomen te worden in (andere) bebouwing. Dit geldt niet voor het centrale stijgpunt in de stadsgracht en de over deze gracht gelegen voetgangersbrug;
- het centrale stijgpunt en de over de stadsgracht gelegen voetgangersbrug dienen uiterst bescheiden, transparant en functioneel vormgegeven te worden. Alle aandacht dient gevestigd te worden op de doorgang door de vestingmuur;
- het centrale stijgpunt dient zich in zijn architectuur zelfstandig te gedragen en min of meer los te maken van haar omgeving; de architectuur dient zich te kenmerken door een sterke mate van transparantie en alzijdige oriëntatie, waarbij de functionaliteit van de ontsluiting van de parkeervoorziening en route naar de binnenstad leidend zijn;
- Het bouwwerk dient hierbij altijd lager te blijven dan de vestingmuur ter plaatse;
- Bergingen en andere logistieke ruimten dienen te allen tijde inpandig te worden opgelost;
- Latere uitbreidingen en verbouwingen dienen de hoofdvorm in stand te laten of leiden tot een nieuwe hoofdvorm en respecteren de bestaande materialisering, detaillering en kleurstelling danwel vormen daarmee een helder contrast.



# 5

## *materiaal, detail en kleur*

- De positionering en situering van bebouwing in deze zone vraagt een zeer hoogwaardige en zorgvuldige materialisering en detaillering;
- Voor de materialen wordt ingezet op hoogwaardige, duurzame materialen; zoals staal, beton en glas;
- Ventilatioosters dienen te allen tijde weggewerkt te worden, evenals hemelwaterafvoeren;
- Installaties dienen inpandig te worden aangebracht.

## *reclame*

- In deze zone dient zeer terughoudend te worden omgegaan met reclame;
- Reclameobjecten, dit zijn dragers van reclame uitingen zoals hekwerken en masten, dienen te allen tijde hoogwaardig vormgegeven en gematerialiseerd te worden en niet verlicht te worden;
- Vaste reclame bij het rugbyveld is slechts onder bepaalde voorwaarden mogelijk. Vanwege de locatie van het rugbyveld in het beschermd stadsgezicht en de gewenste hoogwaardige inrichting van het park in de open zone, heeft vaste reclame bij het rugbyveld niet de voorkeur. Deze vorm van reclame belemmert het zicht op en vanaf de vestingmuur en beïnvloedt de kwaliteit van het parkbeeld in negatieve zin door het kleurgebruik. Mocht het aanbrengen van vaste reclame toch noodzakelijk zijn, dan kan vaste reclame langs het rugbyveld alleen worden aangebracht aan de lange zijde van het veld, aan de zijde van de Limietlaan. Het reclameobject kan dan een maximale hoogte van 1 meter en een maximale totale lengte van circa 100 meter hebben.

## ***dierenweide - activiteitenpark***

### *bebouwing en omgeving*

- De clubgebouwen van de tennisvereniging en rugbyvereniging zullen zich als één samenhangend geheel in landschappelijke en architectonische zin moeten voegen naar de omgeving. Hierbij zal de openheid in de zone direct onderaan de vestingmuur en de zicht op de centrale speelweide in het Zuiderpark gewaarborgd dienen te worden;
- Ook voor bebouwing in de dierenweide geldt dat deze zich moet voegen naar de directe (park)omgeving.

### *bebouwing op zich*

- Belangrijk landschappelijk-architectonisch element voor het tenniscomplex vormt de 2,5 meter

# 5

brede beplantingsstrook. Deze dubbele haag dient de tennisbanen, oefenmuur en clubgebouw tot een samenhangend geheel te verbinden. Aan de zijde van de Limietlaan dient het clubgebouw van de rugbyvereniging aan dit geheel te worden toegevoegd. De plaatselijk in de beplantingsstrook opgenomen muur vormt een geluidswerende voorziening naar de woningen in de directe omgeving. Deze muur maakt deel uit van de architectuur van het clubgebouw van de tennisvereniging;

- De bebouwing dient zich ten opzichte van de parkomgeving uit te spreken door middel van een stoere, sobere architectuur en een grote mate van horizontaliteit. Het dient zich in zijn expressie zelfstandig te gedragen en zich min of meer los te maken van de omgeving;
- De relatie binnen / buiten dient op een heldere wijze te worden vormgegeven, waarbij het open of gesloten zijn van de gevel strategisch moet worden ingezet;
- de op de éénlaagse bebouwing van het clubgebouw van de tennisvereniging aan te brengen geluidwerende voorziening dient deel uit te maken van de voorgestane architectuur;
- De bij de clubgebouwen aan te leggen terrassen kunnen iets verhoogd worden aangelegd (maximaal 0,5 meter ten opzichte van het direct omringende maaiveld) om deze bij de clubgebouwen behorende voorzieningen ruimtelijk af te bakenen van de directe omringende open(bare) ruimte;
- De gebouwen in de dierenweide en de overige gebouwen in het activiteitenpark dienen in het park een eigen architectonische expressie te krijgen. Zij worden gekenmerkt door een sobere architectuur, die refereert aan de landelijke functie.
- Bergingen en andere logistieke ruimten dienen te allen tijde inpandig te worden opgelost;
- Hekwerken of erfafscheidingen dienen te worden meegenomen in de architectuur en sober en functioneel te worden vormgegeven, gedetailleerd en gematerialiseerd; Voorgesteld wordt om het hekwerk van de dierenweide authentiek vorm te geven met schuin naar binnen geplaatste (kastanje)houten delen;
- Latere uitbreidingen en verbouwingen dienen de hoofdvorm in stand te laten of leiden tot een nieuwe hoofdvorm en respecteren de bestaande materialisering, detaillering en kleurstelling danwel vormen daarmee een helder contrast.

## *materiaal, detail en kleur*

- De positionering en situering van de gebouwen in dit gebied vraagt een zeer hoogwaardige en zorgvuldige materialisering en detaillering.  
Voor de gebouwen dient gekozen te worden voor hoogwaardige, duurzame materialen zoals natuursteen, beton, stucwerk, staal, hout en glas.
- De daken van de clubgebouwen vragen bijzondere aandacht en dienen hoogwaardig te worden afgewerkt met split, zink of gras;

# 5

- Voor de bebouwing van de kinderboerderij in de dierenweide wordt een steenachtige plint voorgestaan met een houten bovenbouw en een dak van leien of riet;
- Ventilatieopeningen dienen te allen tijde weggewerkt te worden, evenals hemelwaterafvoeren;
- Installaties dienen inpassend te worden aangebracht.

## *reclame*

- Met reclame dient in dit gebied zeer terughoudend te worden omgegaan. Voor zover gekoppeld aan de gebouwen dient de reclame meegenomen te worden in de architectuur en alleen te worden toegepast voor zover het een naamsaanduiding van de vereniging betreft;
- reclameobjecten, dit zijn dragers van reclame uitingen zoals hekwerken en masten, dienen te allen tijde hoogwaardig vormgegeven en gematerialiseerd te worden en niet verlicht te worden;
- gezien de locatie van het clubgebouw van de rugbyvereniging aan de rand van het beschermde stadsgezicht en de gewenste hoogwaardige inrichting van het park in de open zone gaat de voorkeur uit naar het op innovatieve wijze inzetten van de gevel van het clubgebouw evenwijdig aan de Limietlaan voor reclame, niet de naamsaanduiding betreffende. Deze reclame dient meegenomen te worden in de architectuur en ondergeschikt te zijn aan het totale gevelbeeld.



# 6 CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

Het beeldkwaliteitplan Stadswalzone vult het bestemmingsplan Zuiderpark-Stadswalzone aan. Het waarborgt de ruimtelijke kwaliteit en samenhang tussen landschap, architectuur en openbare ruimte in de verschillende uit te werken deelplannen.

Het weer beleefbaar maken van het cultuurhistorisch bepaalde contrast tussen de door de vestingwerken omsloten binnenstad en de open ruimte daarbuiten vormt een centraal uitgangspunt bij de herinrichting van het gebied Zuiderpark-Stadswalzone.

Door de samenhang tussen het reeds heringerichte zuidoostelijke deel en het nog her in te richten noordwestelijke deel van het Zuiderpark kan een park ontstaan dat gebruikt wordt als wandel- en recreatiegebied voor de bewoners en bezoekers van de binnenstad van 's-Hertogenbosch.

Het is van groot belang dat de in dit beeldkwaliteitplan beschreven en verbeelde ruimtelijke visie wordt uitgewerkt in gedetailleerde bouwplannen voor de te realiseren gebouwen en kunstwerken en in gedetailleerde inrichtingsplannen voor de open(bare), niet bebouwde ruimte.

De toetsing door de welstand/monumentencommissie kan de gewenste kwaliteit en samenhang van deze verschillende plannen waarborgen. De plannen dienen zowel op zichzelf als in hun landschappelijke context beoordeeld te worden op basis van de hiervoor beschreven ruimtelijke visie en uitgangspunten voor beeldregie en getoetst te worden aan de geformuleerde welstandscriteria.

Gezien het grote aantal opdrachtgevers en architecten in het gebied is het bewerkstelligen van kwaliteit en samenhang voor de formele toetsing door welstand echter noodzakelijk. Deze waarborg kan geleverd worden door het superviseren van de verschillende planuitwerkingen. Onder supervisie wordt verstaan het houden van oppertoezicht en het geven van leiding. Gezien de aard van de opgave(n) wordt voorgesteld deze supervisie te laten plaatsvinden vanuit de landschapsarchitectonische discipline.

# BRONNEN

- Parkennota 's-Hertogenbosch  
Buys & van der Vliet Tuin- en Landschapsarchitecten; 1991
- 'De binnenstad buiten'  
Gemeente 's-Hertogenbosch; 1993
- Revitaliseringsplan Zuiderpark  
MTD Landschapsarchitecten; 1993
- Versterkt Den Bosch  
Van Roosmalen Van Gessel / buro Lubbers; 1999
- Herinrichtingsplan Casinotuin  
MTD Landschapsarchitecten; 2002
- Kwaliteitsbeoordeling bomen Zuiderpark 's-Hertogenbosch  
Cobra boomadviseurs bv; 2008
- Concept bestemmingsplan Zuiderpark – Stadswalzone  
Gemeente 's-Hertogenbosch; 2009

# COLOFON

**opdrachtgever:**

Gemeente 's-Hertogenbosch  
postbus 12345  
5200 GZ 's-Hertogenbosch  
T: (073) 6155155  
I: [www.s-hertogenbosch.nl](http://www.s-hertogenbosch.nl)

**planteam:**

Jan van Grinsven  
Jean-Bernard Hunink  
William Jans  
Niké van Keulen  
Frank Meijer  
Minke Mulder

gemeente 's-Hertogenbosch / stedenbouw  
gemeente 's-Hertogenbosch / stedenbouw  
gemeente 's-Hertogenbosch / openbare ruimte  
MTD landschapsarchitecten / landschapsarchitect  
MTD landschapsarchitecten / landschapsarchitect  
MTD landschapsarchitecten / landschapsarchitect

**grafische vormgeving / DTP:**

Sjoerd van Dijk

MTD landschapsarchitecten

